

Eduard Staša, kronikář stavebních proměn Zlína

Hana Kuslová

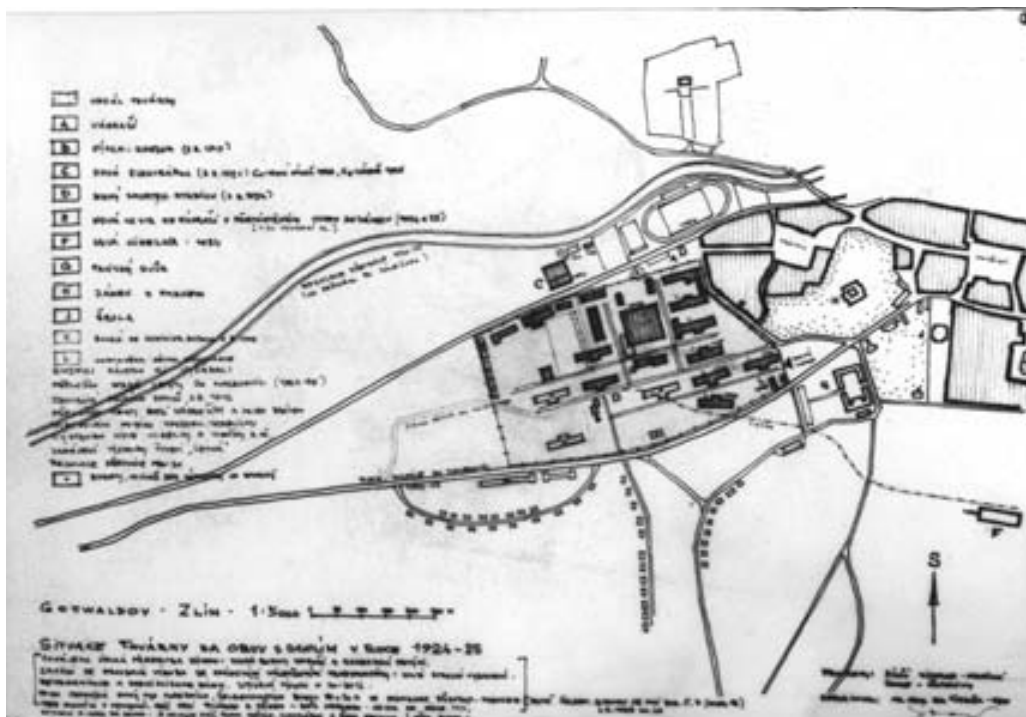
Od narození architekta Eduarda Staši uplynulo 19. září 2017 již sto let. Narodil se ve Zlíně, zde i 13. října 1998 zemřel.

V Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně se nachází rozsahem nevelký fond materiálů této významné osobnosti zlínského společenského a kulturního života.

Eduard Staša se intenzivně a dlouhodobě zajímal o své rodné město, zejména o jeho architektonické a urbanistické proměny během dlouhých let.

Fond obsahuje písemné materiály, poznámky a výpisky, týkající se zejména dějin města. Najdeme však mezi nimi i údaje vztahující se k historii rodinné. V poznámkách vypsanych z farské matriky z let 1880 až 1915 se dočteme, že otec Eduarda Staši Antonín byl malíř a pozlacovač a jeho dědeček Jan barvíř. Matka Marie, rozená Krausová, byla dcerou zlínského obuvníka Josefa Krause a její sestra Božena se provdala za Eduarda Malotu, jehož jméno se dlouhá léta udrželo v povědomí Zlíňanů ve spojení s Malotovou cukrárnou. Také se dozvíme, že Eduard Staša měl čtyři sestry.

Útlý svazeček německy psaných dopisů na červenou nebo černou kurzívou tištěných úředních formulářích s hlavičkou Konzentrationslager Sachsenhausen Oranienburg bei Berlin nás upozorní, že Eduard Staša již na podzim 1939 uvízl v soukolí nacistické represivní mašinerie. Uvězněn byl 17. listopadu 1939 a v koncentračním táboře prožil takřka dva a půl roku do 20. dubna 1942. Po absolvování průmyslové školy stavitelské v Praze zahájil Eduard Staša 1. října 1938 studium oboru architektury na Vysokém učení technickém v Praze. Po uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939 byl zatčen. Po návratu domů v dubnu 1942 ho úřad práce vyzval, aby nastoupil práci v Německu. Podařilo se mu získat práci u zlínské firmy Jirousek, ale

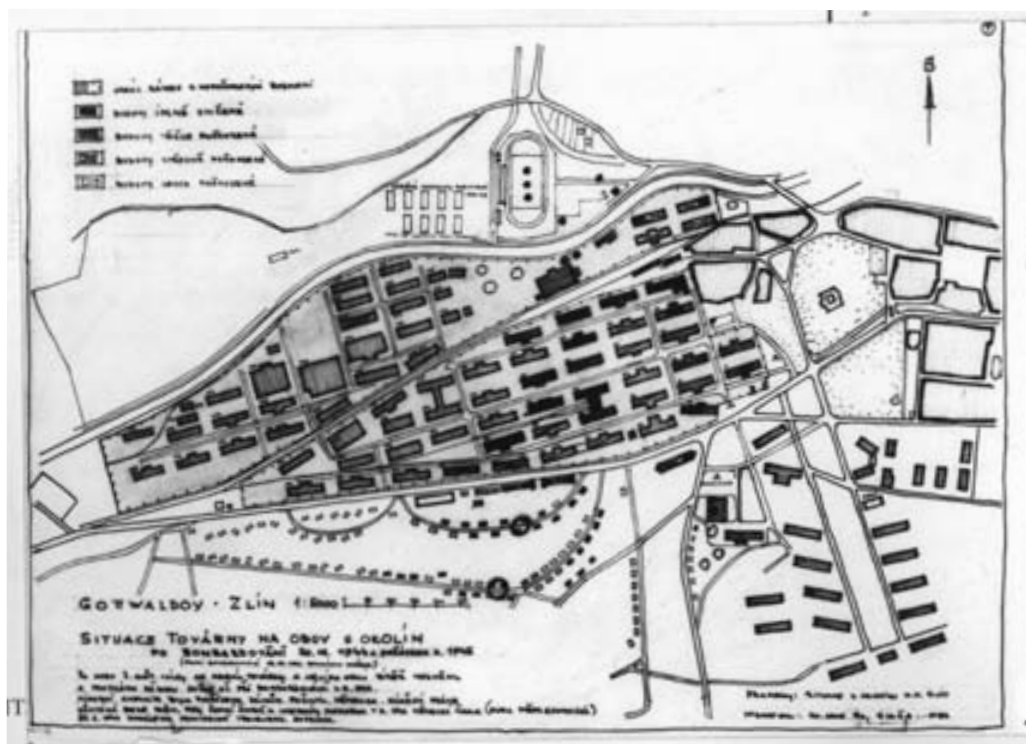
Situací plán továrny v letech 1924–1925, zpracoval architekt E. Staša. Fotoarchiv MJVM.

úřady mu klid nedopřály. Na konci roku 1942 mu již vážně hrozilo nebezpečí, že bude nucen pracovat v německém zbrojním průmyslu, takže raději na základě výzvy K. H. Franka absolvoval v Německu tři semestry studia. V dubnu 1944 se vrátil zpět do Zlína a podle potvrzení Národního výboru Velkého Zlína z května 1945 se zapojil do odbojové činnosti. Po otevření vysokých škol byl zapsán na vysokém učení technickém v Praze 16. června 1945 a 9. listopadu složil první státní zkoušku. Poté přestoupil na Vysokou školu umělecko-průmyslovou a byl zpětně od 1. září 1945 přijat přímo do 3. ročníku studia ve speciální škole pro užitou architekturu profesora Adolfa Benše. Vysokou školu ukončil 31. března 1947 a nastoupil do národního podniku Svít, stavebního oddělení. Státní závěrečnou zkoušku skládal již při zaměstnání 19. listopadu 1948. Od 1. března 1953 pracoval jako hlavní projektant ve Stavoprojektu Gottwaldov.

Z čestného uznání uděleného Eduardu Stašovi Filharmonií pracujících 18. května 1961 zase zjistíme, že jeho zájem nebyl jen historický, ale že se podílel i na budování největšího zlínského orchestru.

Jsou to jen útržky z jeho života, které se zachovaly. Stejně jako z jeho bohaté badatelské činnosti na poli historie zlínské architektury, kterou se systematicky mohl zabývat až po odchodu do důchodu v roce 1977.

Největší část fondu tvoří plány, na nichž Eduard Staša zaznamenal proměny Zlína. Podoba zlínské baťovské továrny v různých letech zachycená jako technická momentka. Staré názvy zlínských ulic, míst a budov vepsané do kopie mapy z roku 1910. Ale i z této mravenčí práce se nezachovalo zdaleka všechno.

Situační plán továrny počátkem roku 1945, zpracoval architekt E. Staša. Fotoarchiv MJVM. |

Eduard Staša výsledky svých výzkumů publikoval v různých novinách a časopisech. V roce 1984 vyšla ve sborníku *Gottwaldovsko od minulosti k současnosti* jeho první ucelenější dílčí práce *Kronika moderní architektury Gottwaldova*, kterou o rok později vydal Svaz českých architektů jako samostatný separátní výtisk. V roce 1986 vydalo Oblastní muzeum jihovýchodní Moravy v Gottwaldově společně se Svazem architektů ČSR další studii architekta Staši s názvem *Od starého Zlína k dnešnímu Gottwaldovu*. V letech 1986 až 1988 publikoval Eduard Staša ve zlínských novinách *Naše pravda* řadu článků o historii starého Zlína. Souborně tyto články vyšly v roce 1991 jako *Kapitolky ze starého Zlína*. Určitě měl ale autor další plány, které již nemohl realizovat.

V dopise z 30. srpna 1991 píše architektu Karlu Václavu Slavíčkovi, který ho prosí o informace o předválečné stavební činnosti firmy Baťa: „Mám hned zpočátku trochu obavu, zda Vás nezklamou. Vydávat někoho za „bohatý pramen vědomostí“ je vždy nebezpečné pro obě strany. Nicméně budu se snažit, co je v mých silách. ... Dělal jsem po několikere prázdniny ve stavebním oddělení (návrhovém) u Batů a před vysokou školou celý rok. Měl jsem tak možnost poznat generaci architektů, kteří byli u zrodu Baťova Zlína, z nichž dnes žije už jen devadesátiletý arch. Vlad. Karfík. Byl to hlavně F. L. Gahura, jehož Tomáš Baťa dal kdysi vystudovat, duchovně s ním spřízněný ideami zahradního průmyslového města. U Gahury jsem za druhé války také pracoval. ... Mým oborem byl od počátku urbanismus, v němž jsem pracoval 30 let a z toho z velké části na problematice Zlína. Odtud pak také pramení můj poněkud globálnější pohled na zlínskou – baťovskou historii, postrádající snad hlubší zájem o stavební stránku, o budovy a objekty. A pokud ano, pak i ty nazírám okrajově. Snad Vám to nejlépe ozřejmí publikace, kterou Vám přikládám. Vznikla v roce 1985 na objednávku okresního úřadu a měla účel stručně – přehledný, informativní. Nečiní si nárok na vědeckou hloubku, snaží se však být historicky úplná a objektivní. Právě „skrze“ obor architektury a urbanismu bylo možno vyjádřit obdiv k této epoše i k osobnosti Tomáše Bati.“

Kdo by lépe vyjádřil, co měl na mysli a v úmyslu vyjádřit svými výzkumy, články a studiemi, než ten, kdo je prováděl a psal.

Prameny:

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, podsbírka Historická, osobní fond Eduard Staša.

Literatura:

STAŠA, E. 1984: *Kronika moderní architektury Gottwaldova*, In: *Gottwaldovsko od minulosti k současnosti '84*, Gottwaldov.

STAŠA, E. 1985: *Kronika moderní architektury Gottwaldova*. Praha.

STAŠA, E. 1986: *Od starého Zlína k dnešnímu Gottwaldovu*. Gottwaldov.

STAŠA, E. 1991: *Kapitolky ze starého Zlína*. Zlín.